

KARDINÁL FRANTIŠEK Z DITRICHŠTEJNA A „JEHO MIKULOV“

Jiří Mihola

Na přelomu 16. a 17. století patřila Morava k nejzajímavějším zemím Evropy, v politickém i náboženském slova smyslu. Šlechta zde hájila svá práva proti nárokům panovníka, zejména právo neomezeně spravovat svá panství a rozhodovat o náboženských otázkách. V nich moravští velmožové zastávali tolerantní pozici, odborníky charakterizovanou jako komunikaci přes náboženské hranice. Výsadní postavení mezi městy v této době získal Mikulov, který si roku 1575 za hlavní rodové centrum zvolili Ditrichštejnové. Ve městě na česko-rakouském pohraničí docházelo odedávna k prolínání kultur, etnik i náboženských vyznání. Ráz města spoluvytvářeli katolíci, židé i novokřtění, zvaní habáni. Díky činnosti všech těchto skupin obyvatel dosáhl Mikulov velmi vysoké úrovně v oblasti vzdělávání, řemesel, obchodu a vinařství. Vzhledem k pestrému náboženskému a národnostnímu složení města a poklidnému soužití těchto skupin bývá Mikulov druhé poloviny 16. století nazýván městem duchovní tolerance.

O mimořádný rozkvet a postavení Mikulova, zejména v první třetině 17. století, se vrchovatou měrou zasloužil František kardinál z Ditrichštejna (1570-1636). Není pochyb o tom, že on a na nekatolické straně Karel Starší ze Žerotína, patřili mezi nejvýznamnější osobnosti předbělohorské Moravy. Na rozdíl od Žerotína umožnila Ditrichštejnovi politická a náboženská situace po bitvě na Bílé hoře další vzestup v kariéře, která vyvrcholila získáním postu gubernátora (místodržitele) Moravy. Na velikosti tomuto postavou spíše menšímu církevnímu knížeti nic neubírá ani určitá rozporuplnost jeho jednání, odrážející ducha doby, plné světla a stínů. K charakteristickým rysům a vlastnostem Františka z Ditrichštejna náležely hluboká zbožnost, cílevědomost, výřečnost či politická obratnost, jejíž důležitou složkou byla také schopnost diplomatického jednání. Všechna tato svá nadání a energii věnoval do služeb katolické reformy.

František z Ditrichštejna se narodil 22. srpna roku **1570** v Madridu Markétě z Cardona a významnému císařskému diplomatovi Adamovi z Ditrichštejna. Jeho život a činnost jsou však svázány především s moravským teritoriem. Nejvíce to platí pro čtyři moravská města: Mikulov, Olomouc, Kroměříž a Brno. Již od dětství byl František orientován ke kněžské dráze. Na jeho výchově a formování jeho osobnosti se významně podíleli jezuité. Při římském pobytu objevil Ditrichštejnovu charisma kardinál Aldobrandini, pozdější papež Klement VIII. Velmi výrazně ho ovlivnil také „apoštol římské chudiny“, sv. Filip Neri. To se později odrazilo v Ditrichštejnově vztahu k poddaným. Snažil se s nimi jednat spravedlivě a neváhal se jich i otcovsky zastat, pokud byli vrchností přetěžováni.

Na podzim **1597** byl František u jezuitů v Praze vysvěcen na kněze. Nebyl ještě dostatečně vystudovaný, ani dříve nepůsobil u biskupského dvora, přesto jeho kariéra strmě stoupala. Počátkem března roku **1599** obdržel v Římě kardinálský biret. V květnu téhož roku prosadil papež svého chráněnce, za souhlasu císaře a přes nevoli olomouckých kanovníků, na olomoucký biskupský stolec. Koncem června **1599** byl Ditrichštejn obdařen funkcí papežského legáta a latere.

Kardinál Ditrichštejn

Ihned po svém návratu na Moravu se kardinál Ditrichštejn naplno pustil do práce. V šlépějích svých předchůdců, olomouckých biskupů Prusinovského a Pavlovského a za vydatné pomoci církevních řádů, které podporoval a přiváděl nové. V duchovní oblasti prokazoval příkladné nasazení. Kázal, sloužil mše, jako bosý kající se účastnil procesí, zpovídal, neváhal osobně vizitovat kláštery. Proti nekatolíkům vystupoval kardinál sice nekompromisně, avšak nenásilně. Kromě role duchovního pastýře vyvstávala před Ditrichštejnem celá řada politických, hospodářských a administrativních úkolů. Jako olomoucký biskup měl právo účasti na zemských sněmech, střídavě zasedajících v Brně a Olomouci. V politickém kontextu je zajímavé především kardinálovo sblížení s nekatolíkem Karlem Starším ze Žerotína, který v letech 1608-1615 zastával úřad zemského hejtmána. Především Žerotínovou zásluhou se Morava roku 1618 nepřipojila k povstání českých stavů. Po Bílé hoře se Ditrichštejn se Žerotínem přimlouvali za mírnější tresty stavovským rebelům. Na rozdíl od Čech byli představitelé opozice na Moravě potrestáni pouze ztrátou cti a statků.

Pobělohorské konfiskace, proměny poměrů a nové významné úřady, které zastával, učinily z kardinála Ditrichštejna nejbohatšího a nejmocnějšího muže Moravy. Roku **1621** jej císař jmenoval gubernátorem Moravy a roku **1623** ho povýšil do šlechtického stavu. Ditrichštejn také nadále dbal o rozvoj Mikulova. Prestiž města stoupla roku **1625** po založení významné kolegiální kapituly u kostela sv. Václava. Kapitulu tvořil probošt, mimo jiné obdařený právem nosit berlu a mitru, a čtyři kanovníci. Až do zřízení brněnské diecéze v roce 1777 dosazovali probošty do úřadu olomouctí biskupové. Prvním proboštem se stal Jiří Otislav z Kopenic (1625-1647). K hlavním úkolům kapituly patřila snaha o slavnostnější liturgii, modlitby v chóru a příkladný náboženský život. Kardinál povolal do svého sídelního

města také dva církevní řády – kapucíny a piaristy. Oba řády se významně podílely nejen na rekatolizaci, ale zasloužily se rovněž o kulturní rozkvět města. Kapucíni byli do Mikulova uvedeni roku **1611**. Jejich klášter se stal, po Brně, druhým nejstarším sídlem kapucínů na Moravě a nacházel se v centru města. Ditrichštejn svěřil kapucínům do péče loretu, založenou roku **1623**. V ní uctívaná černá madona loretánská přitahovala početné zástupy poutníků, takže se Mikulov brzy dostal do povědomí jako jedno z nejvýznamnějších poutních míst Moravy. Nechybí mezi několika málo poutními místy Moravy uvedenými v proslulém Mariánském atlase jezuity Gummpenberga. Rozvoj poutnictví podpořil kardinál Ditrichštejn výstavbou poutní kaple zasvěcené patronům proti moru, sv. Rochovi, sv. Šebestiánovi a sv. Karlu Boromejskému na Svatém kopečku, vypínajícím se nad Mikulovem. Malebnou siluetu Svatého kopečku doplnila ještě za Ditrichštejnova života zvonice postavená ve stylu italských kampanil. Dalšími řeholníky, které kardinál přizval k působení do svého města, byli piaristé. Jejich kolej, založená při kostele sv. Jana Křtitele (je známý, mimo jiné, díky pozdějším vynikajícím dílům F. A. Maulbertsche), se stala vůbec prvním mimoitalským působištěm piaristů. Řád založený sv. Josefem Kalasanským v Římě v době, kdy tam mladý Ditrichštejn studoval, byl zaměřen na vzdělávání a výchovu chudé mládeže. V Mikulově piaristé kromě výuky rozvinuli velmi bohatou činnost. Věnovali se vědě, hudbě, výtvarnému umění a také divadlu, které si místní obyvatelé velmi oblíbili. O úspěchu první zaalpské mise piaristů svědčí i to, že brzy přibyly další jejich koleje ve Strážnici a Lipníku nad Bečvou.

Ke konci svého života se František kardinál z Ditrichštejna dočkal také úřadu, o nějž dlouhodobě usiloval. Roku **1634** ho císař jmenoval protektorem Germanie. To už se však přihlásilo stáří a nemoci. Kardinál ztrácel svoji dřívější vitalitu a císař ho po krátké době donutil na kýžený úřad rezignovat. Nekoronovaný vládce Moravy odešel z tohoto světa bez velkých okázalostí, tolik příznačných pro barokní dobu. Poté, co 19. září **1636** ve svém brněnském paláci zemřel, byl převezen do Olomouce a uložen v kryptě olomoucké katedrály.

Votivní obraz kardinála Ditrichštejna, zakladatele mikulovské kolegiální kapituly (1625)

